

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת שלח תשפ"ב

כלי נשק למלחמה החזקה

הטוב האמיתי

בתחילת ספרו, מלמד אותנו בעל המסילת ישרים יסוד גדול, אותו צריכים אנו לכתוב על לוח ליבנו ולזכור תמיד. וכך כותב הרמח"ל (פרק א): "וְכָשֶׁתְּסַתְּכָל בְּדֶבֶר תִּרְאֶה כִּי הַשְּׁלֵמוֹת הָאֲמִתִּי הוּא רַק הַדְּבָקוֹת בּוֹ יִתְבָּרֵךְ". אם אי פעם תהיתם לעצמכם מהו "טוב", מהו באמת הטוב האמיתי, אז הנה לכם התשובה - טוב פירושו להידבק בה'.

והנה, ישנן כמה וכמה דרכים כיצד להידבק בהש"ת, אולם יותר מכל, דבקות פירושה דבקות המחשבה - שמחשבתו של האדם תהיה מחוברת לקב"ה, כך מגדיר המסילת ישרים את "הָאָדָם הַשְּׁלֵם אֲשֶׁר יִזְכֶּה לְדָבֵק בְּבוֹרְאוֹ". פירושו של דבר הוא, שעם כל מה שהאדם משיג בחייו, הצלחתו האמיתית נמדדת כפי השיעור בה הוא מרגיל את עצמו לחשוב על הקב"ה.

למרבה הפלא, מוצאים אנו שיהודים רבים עושים הכל בחיים חוץ מדבר זה. יהודים טובים מוכנים לעשות הרבה דברים טובים, אבל כאשר זה מגיע לנושא הזה של חשיבה על הבורא יתברך, הדבר לא נעשה. אך מה לנו כי נלין עליהם, הלא באמת מדובר במלחמה הקשה מכולן. כך הם דברי המסילת ישרים; הוא כותב כי האדם "מוֹשֵׁם בְּאֶמֶת בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה הַחֲזָקָה... עַד שֶׁנִּמְצְאָת הַמִּלְחָמָה אֵלָיו פָּנִים וְאַחֹר - אֲנַחְנוּ מוֹתֻקְפִּים מִכָּל עֵבֶר.

יודע שכעת זה לא הזמן לשבת ולנוח, שכן תכף ומיד עליו להסתובב לאחוריו ולהתעמת עם אויב נוסף.

אלו הם החיים. מכל עבר אנחנו מותקפים על ידי אלפי נסיונות המנסים להסיט אותנו ממטרתנו בחיים - ולכן אם חפצים אנו לנצח במלחמה החזקה הזו, אסור לנו אף פעם להירדם בשמירה.

האמת היא שאין כלל מושג של מלחמה שאיננה חזקה, אין קרב שהוא נח וקל. תשאלו כל חייל והוא יספר לכם שכאשר הכדורים שורקים סביב, זה בהחלט לא נח. היה פעם חייל שבעיצומו של קרב, בעודו מנסה לחמוק מכדורי האויב, חשב לעצמו: "לו רק יכולתי לחזור למדבר האמריקאי הטוב והמוכר; הייתי שמח להיות כעת אבוד במדבר, רחוק מכל ציוויליזציה, ללא כל מזון או שתיה. זה היה גן עדן בהשוואה למה שקורה כאן". וזאת משום שכל מלחמה היא מלחמה קשה.

אך אם המסילת ישרים כותב שזוהי "מלחמה חזקה", משמעות הדברים היא, שהכדורים לא רק שורקים מסביב, אלא הם יורדים כמו מטח ברד, וקשה עד מאוד לחמוק מהם. הנסיונות אינם מפסיקים אף פעם - תמיד יש משהו שמנסה להעסיק אותך ולהסיח את דעתך מהאזהרה הגדולה של (דברים ח, יא) "הִשָּׁמֶר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ".

גדלותו של ר' ישראל

את הקושי שבמשימה זו ניתן להוכיח בקלות. כל אחד ואחד יוכל לבצע ניסוי עם עצמו - אמור כעת: "אני רוצה לזכור את ה'", ואז גש אל חברך ותתחיל לדבר איתו. אתה תראה - באותה שניה כבר שכחת את ה'!

המלחמה החזקה

כאשר חייל מוצא את עצמו עומד מול אויב מר בעיצומו של קרב, והוא מצליח לגבור עליו - הוא מחסל אותו ביריות או גורם לו לנוס על נפשו - החייל

את יהדותם על ידי אכילת קוגעל ותרומה ל"מטרות יהודיות" - פשוט רחמנות עליהם - אין להם כל סיכוי לשרוד בשדה הקרב. אף אחד אינו מסוגל להדוף את האויב בעזרת גפילטע פיש!

אולם גם שומרי המצוות המצוידיים בנשק המתוחכם הזה, יהודים חרדים לדבר ה' המדקדקים בקלה כבחמורה, אם לא ידעו כיצד להשתמש בנשק - נמצאים גם הם בסכנה. רוב היהודים שומרי התורה והמצוות דומים לחיילים שצוידו בנשק יעיל ועוצמתי על מנת להילחם בשדה הקרב, אלא שהם מעולם לא למדו כיצד להשתמש בנשקם. תארו לעצמכם חייל היוצא לקרב, הוא חמוש בכלי הנשק העדכניים ביותר - מטול פצצות נגד טנקים, רימוני יד, כל סוגי כלי הנשק המתוחכמים - כולם תלויים על מתניו בצורה מקצועית. אולם כאשר הוא מסתער אל הקרב, הוא מנוע מלהשתמש בנשקו, שכן מעולם לא לימדו אותו כיצד להפעיל אותו! זה בדיוק מה שקורה לרוב היהודים שומרי התורה והמצוות. איזו תועלת יביא לך המטול המשוכלל המסוגל להשמיד חוליה שלמה של חיילי אויב עם מטח אחד, אם לא תלחץ על ההדק?

אימון צבאי

התיאור המגוחך הנ"ל קורה לעתים קרובות במדינות בלתי מפותחות. נניח שראשי שבט מרכז-אפריקני קונים נשק רוסי - הם משלמים לרוסים כסף טוב, ואלה מציידים במהירות כמה מהפראים בנשק מודרני. הכפרי המקומי, שעד כה היה מיומן רק בשימוש בחנית, מצויד לפתע במטול פצצות. ומה קורה? הוא רץ אל הקרב, ומשתמש ברובה כדי להכות את האויב בראשו! זה מה שקורה כאשר אנשים מחומשים בנשק טוב, אך הם אינם מאומנים בו ואינם יודעים כיצד לעשות בו שימוש.

אנחנו צוחקים למשמע תיאורים מעין אלו, אולם אנחנו נמצאים באותו המצב בדיוק. קיבלנו אמצעי הגנה מצוינים; סיפקו לנו כלי נשק יעילים ביותר, אלא שמעולם לא למדנו כיצד להפעיל אותם כראוי. רובנו מעולם לא למדו איך לטפל בנשק שלנו, מה שאומר שזהו נושא חשוב שראוי להקדיש לו את מלא תשומת הלב. כיצד נוכל לעשות שימוש בכלי המלחמה הללו

רבי נפתלי אמסטרדם זיע"א, תלמידו הגדול של מרנא ר' ישראל סלנטר זיע"א, נהג לספר אודות רבו, שלא הסיח את דעתו מעבודת ה', גם כאשר היה משוחח עם בני אדם. והנה, אם ר' נפתלי בחר בנקודה זו כדי לתאר את גדולתו של רבו, אין ספק שמדובר במדרגה נשגבה ועליונה ביותר שהשיג רבינו ישראל זיע"א, ובאותה מדה אין ספק שמדרגה זו לא באה לו בקלות. רבי ישראל נאלץ להילחם עם עצמו בכל פעם בה פתח את פיו, כי אפילו דיבור פשוט עם השני הוא כבר הסחת הדעת מתפקידך בעולם.

לומדים אנו אם כן את התמונה הכללית של מלחמה זו: האם תשכח את תכלית החיים, או שתתגבר על כל ההפרעות והפעילות הקדחתנית ותמשיך לחשוב תמיד על הקב"ה ויהי מה?

זהו הניצחון; זהו טוב האמיתי וההצלחה האמיתית - לחשוב תמיד על מה שחשוב באמת. ומה חשוב באמת? הקב"ה! עבודת ה'! אדם שחפץ לחיות חיים של הצלחה יודע שיהיו הקשיים אשר יהיו, הצלחתו תלויה בעד כמה הוא מצליח להתרכז בענין החשוב והאמיתי - בקב"ה.

נשק רב עצמה

והנה, עלינו לדעת שהקב"ה לא שלח אותנו אל המלחמה החזקה של חיי העולם הזה מבלי לחמש אותנו בנשק רב עצמה. ומכיוון שהוא זה שיצר את המלחמה, בוודאי שרק הוא יודע בדיוק כיצד להתמודד עם כל האתגרים שמציבה מלחמה זו; ולכן, כשהוא מספק לנו כלי נשק, נוכל להיות סמוכים ובטוחים שלא נוכל למצוא נשקים טובים יותר, ואפילו יצרנית הנשק "לוקהיד מרטיין", לא תוכל לספק לנו נשק יעיל שכזה.

ומהם הנשקים ה'מיוצרים לפי הזמנה' עליהם אנחנו מדברים? אולי תתפלאו לשמוע, אולם התשובה היא שכלי הנשק הן **המצוות**. הציוויים אותם צווה אותנו השי"ת, אלה הם כלי הנשק המתוחכמים שבהם הוא חימש אותנו טרם צאתנו למלחמה.

איני מדבר כעת על היהודים שאינם שומרי תורה ומצוות - כל כך חבל עליהם, כי ללא המצוות הם אבודים לגמרי. הם דומים לחיילים היוצאים לקרב ללא כל נשק. אותם "דתיים בלב" - יהודים המבטאים

- המצוות - המסופקות לנו על ידי יצרן הנשק הטוב ביותר שראה העולם אי פעם!

מה העדות?

בהגדה של פסח, כאשר הבן החכם שואל את אביו בענין חוקי התורה ומנהגיה, הוא אומר כך: "מה העדות והחקים והמשפטים אשר צנה ה' אלקינו אתכם". למדנו מכאן שישנן שלוש קטגוריות של מצוות בתורה - עדות, חוקים ומשפטים. כמובן ששלושתם חשובים, אולם כעת נעסוק בסוג המצוות המופיע בראש הרשימה - מה שאומר שהוא בעל חשיבות רבה - "עדות".

מהן "עדות"? הפירוש הפשוט הוא מלשון עדות - אולם צריכים אנו להבין, כיצד מצוות התורה הן עדות? על מה הן מעידות, ובאיזה אופן?

התשובה היא, שהרבה מן המצוות ניתנו לנו על מנת שנהיה מודעים תמיד למטרה לשמה באנו לעולם, בכך שהן מעידות על הערכים אותם עלינו לזכור תדיר. האמת תיאמר, שאם נלמד את טעמי ושורשי המצוות כראוי, נגלה שכמעט לכל מצוה ישנה תכלית גלויה, שכמעט תמיד מפורשת בתורה. ומשמעות הדברים היא, שאם תלמד כיצד לעשות שימוש במצוות, תהיה מוכן להשתמש בהן ככלי נשק יעילים במלחמה החזקה שבה אתה נמצא.

דעת מצוות

לפני שניגע במספר דוגמאות, נקדים להבין את העיקרון הכללי של מה שאנחנו מתארים כאן: לא מספיק לעשות את המצוות! עשיית המצוה היא רק הצעד הראשון, אך המצוות ניתנו בעיקרן כדי להשפיע על מחשבותינו, ולעצב את הדעת של עם ישראל.

המצוות הן עדויות, הן מעידות על ערכים גדולים וחשובים, ותפקידנו הוא לא רק לעשות את המצוות אלא לעשות בהן שימוש כדי לעורר את שכלנו. לאחר שנהיה מיומנים בטיפול בכלי הנשק הללו, כל מצוה הופכת לכלי בעל ערך רב להשיג הצלחה אדירה. מצד שני, מי שאינו מנצל את המצוות בדרך היעילה ביותר שלהם, יוצא לקרב הגדול בלי כלי המלחמה הנחוצים כדי להשיג ניצחון.

אם נתעורר ונבין את ערכם של האוצרות הטמונים בעדויות אלו, תהיה לכך השפעה אדירה על העם היהודי! מצב כזה יהיה מפואר כל כך, כי ככל שהאדם מקבל על עצמו לנצל את העדויות של התורה, כך הוא מתכוון להתמודד עם העולם. כעת הוא מוכן למלחמה המקיפה אותו מפנים ומאחור, שכן עכשיו הוא יודע כיצד לנצל את כלי הנשק שהקב"ה מסר בידו בצורה הטובה ביותר. כך חי היהודי חיים של שלמות, ובכך הוא ממלא את המטרה שלשמה נוצר.

משמעותה של המזוזה

כהמחשה לענין היסודי הזה, אציין דוגמא אחת. נצטוונו בתורה לשים מזוזה על פתח בתינו, שהיא פיסת קלף עליה כתובים שתי פרשיות מהתורה. והנה, יהודי שקבע מזוזה בפתחו ואז שכח מהענין כולו, אמנם מילא בזאת את דרישת התורה - הוא יצא ידי חובת המצוה, ובית דין אינו יכול לייסר אותו או אפילו למתוח עליו ביקורת. התורה ניתנה להמון העם, לכל סוגי היהודים, ולא לכולם יש את הדעת הדרושה לקיום המצוה כפי כוונתה הראויה; לא כולם מסוגלים ליותר מאשר הדרישה הבסיסית של דיני המצוה, ולכן כל עוד האדם ממלא אחר דיני התורה, אי אפשר לדרוש ממנו הרבה מעבר לזה.

אולם האמת היא שקביעת המזוזה לבדה הינה הישג מועט ביותר, בהשוואה למה שהמזוזה חייבת לעשות בפועל. ואם יהודי יורד לרמה הנמוכה ביותר ומסתפק בהקפדה מכנית של דיני המצוה, אז למרות שאולי הוא יוצא ידי חובה, מכל מקום הוא בהחלט כן עובר על תכלית התורה. הוא שוכח שהמטרה של המצוה היא להיות עדות - לגרום לנו לחשוב על תוכנה של המזוזה.

התורה הלא אומרת בפירוש: "וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם... וְכָתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְכֶם וּבִשְׁעֵיכֶם" (דברים יא, יח-כ) - כלומר, הטעם לכך שאנו שמים מזוזה בפתח ביתנו הוא כדי לשים את היסודות הללו על לבבנו על נפשנו. רואים אנו אם כן שהמזוזה ניתנה עבור תכלית מסוימת - הקב"ה רוצה שנכניס את הרעיונות הללו אל תוך שכלנו.

המזוזה מזכירה לנו ללא הרף, בכל פעם שאנחנו נכנסים אל הבית או יוצאים ממנו, שאסור לנו אף פעם

שבת! אה! השבת מלאה בעדויות. כל מלאכה שאתה נמנע מלעשותה, זוהי עדות. בכל פעם שאתה עובר ליד מתג החשמל ונמנע מלהדליקו, אתה מזכיר בכך לעצמך שבשבת השי"ת נח מלברוא את העולם. בגדי השבת הן גם כן עדות. הנרות, גביע הקידוש, הכל הן עדויות. האין זה חבל שאיננו מנצלים אותם?

כאשר אתם ניגשים אל שלחן השבת ורואים את שתי החלות - מפה צחורה פרוסה על גביהן, ועוד מפה מתחתיהן בדיוק כפי שהמן נח בין שתי שכבות של טל טהור ולבן. אל תעשה זאת כמצות אנשים מלומדה, מתוך הרגל. החלות נמצאות שם עבור תכלית מסוימת, ועליך לחשוב על המן.

אל תתיישב על יד השלחן סתם-כך, מבלי לחשוב על הלימוד הזה. תזכיר לעצמך, יש כאן שתי חלות, לזכר החלק הכפול שירד בערב שבת. ישנם כל כך הרבה שיעורים נהדרים שהמן מלמד אותנו - זהו נושא לשיחה בפני עצמה - ולכן אנחנו מקפידים שבכל סעודה שאנו אוכלים בשבת יהיה לחם משנה. צמד החלות מיועד עבורך, שתכניס את לימודי המן אל תוך שכלך.

התפילין מעידות

במסגרת זו אנחנו רק מתחילים ללמוד על הנושא, כי העדויות הן אינסופיות. אקדיש דקה כדי להוסיף עוד כמה מילים כדי לתת לכם רמז למה שמצפה למי שמסוגל להסתכל ולגלות.

תפילין! הפסוקים אומרים לנו בבירור שהתפילין נועדו להזכיר לנו שה' הוציא אותנו ממצרים ושמכאן והלאה אנחנו עמו. מאותו יום ואילך עלינו לקיים את דברי תורתנו בפינו בכל עת, מתוך הכרת הטוב אליו. לפחות בזמן הנחת התפילין, תחשוב על ענין זה. כמובן, תוכל לחשוב על התפילין גם בהמשך התפילה, בפרט בזמן שאתה קורא קריאת שמע.

אולם באמת אין זה מוגבל לכמה דקות ביום. בכל פעם שאתה רואה זוג תפילין, שקית תפילין, תיזכר במה שהתפילין אמורות ללמד אותך. וזה נוגע לא רק לאנשים אל גם לנשים. כאשר את רואה את בעלך או בנך נוטלים לידם את התפילין וממהרים לצאת לבית הכנסת, תזכירי לעצמך את ענין התפילין.

לשכוח מי אנחנו. כאשר יהודי נכנס אל תוך ביתו, עליו לזכור שהוא לא נכנס לבית של גויים. הוא נכנס לביתו הקדוש, ולכן התנהגותו צריכה להיות שונה מהתנהגותם של הגויים. וכשהוא יוצא החוצה, המזוזה מזכירה לו, "ברחוב אתה עדיין יהודי. אתה נושא את תורת ה' בלבך בכל אשר תלך".

בני זוג חמושים לקרב

נתאר לעצמנו יהודי שחוזר הביתה מעמל יומו; הוא ניגש לפתוח את דלת הבית, ומרגיש שעצביו מרוטים. מהעבר השני של הדלת ניצבת רעייתו, שהתמודדה כל היום עם הילדים הקטנים, והעצבים שלה מרוטים עוד יותר משלו. בעוד דקה אחת הם עומדים להיפגש. וכאן הוא עוצר לרגע ליד המזוזה וחושב "ה' אחד". הו! הנה לנו איש שיודע כיצד להשתמש במצוה! הוא נכנס פנימה עם המזוזה במחשבתו, ובכך הוא הציל את הערב.

כך גם מצידה; כאשר היא עומדת לפתוח לו את הדלת, היא עוברת ליד המזוזה הניצבת בפתח המטבח ומביטה בה, ובכך מזכירה לעצמה את מטרתה של המזוזה. עכשיו שניהם חמושים. יש ברשותם נשק לקרב הגדול הזה, המלחמה החזקה של זכירת תפקידם בעולם הזה בכל עת.

כיצד מסוגלים אנשים לחיות כל חייהם מבלי להבין את משמעותה של המזוזה? האין זה בזבוז כשאנחנו נכנסים ויוצאים, נכנסים ויוצאים, כל היום כולו, ואנחנו מתעלמים מהתועלת הנהדרת הזו? גם מי שיושב בביתו יכול לעשות שימוש בנשק הזה. מפעם לפעם, תסתכל במזוזה ותתחמש. כשאתה אוכל, תסתכל על המזוזה למשך דקה. אתה יושב על הספה, תסתכל על המזוזה. המזוזה לא נועדה עבור המשקוף - אלא בשבילך! וככל שתיקח את המזוזה מהמשקוף ותכניס אותה אל תוך ראשך, כך תצליח יותר בחייך.

עדויות של השבת

ניקח דוגמה נוספת - זה עדיין לא הנושא שלנו אבל זה ימחיש לנו בצורה ברורה יותר מהי מטרתן של מצוות העדויות, וכיצד יש להשתמש בהן.

מצוות שטעמן מפורש, וכן כאלו שקל לשער את טעמן, נלמדו באריכות, אולם ה"חוקים", שטעמן נראה סתום וחתום, גם הן נלמדו. רק לשם דוגמא, מי שילמד את ספריו של הרמב"ם יראה שהוא טרח ויגע להוציא את המסתורין מהחוקים - הוא ניסה להבין את טעמיהם ואת משמעותם בצורה מעשית ביותר.

אולם כשזה מגיע למצוות העדויות, אין ספק שהן נחקרו ונלמדו כדי לעמוד על משמעותן - מאז ימי קדם ביקש עם ישראל להפיק תועלת לא רק מעשיית המצוות, אלא גם מהלקחים הפנימיים של התורה, מהחלק הנסתר שבה. "לא מספיק לעשות את המצוות בצורה שטחית", כך אמרו. ולכן הם הקדישו זמן בלימוד לקחים אלו.

פילוסופיה של טעויות

נושא זה הינו חשוב ביותר, וזה מה שהקב"ה מבקש מהמצוות יותר מכל. אלא שמה קרה? היו אנשים שהגזימו. היו פילוסופים והוגי דעות שהיו ממוקדים כל כך בללמד ענין זה להמון העם, שלפעמים, עקב התלהבותם, שמו דגש-יתר על החלק הפנימי של המצוה, וחלק משומעי לקחם החלו לחשוב שאם תכליתה של המצוה היא ללמד השקפה מסוימת, ערך מסוים, אז אפשר לוותר על המעשים החיצוניים של הציווי. אנשים מסוימים החלו לטעון, "מדוע צריכים אנו לקנות קלף ולשכור סופר שיכתוב את הפרשיות על המזוזה? אחרי הכל, הדבר עשוי להסתכם בסכום כסף מכובד! העיקר היא הפנימיות".

היו כמה אנשים שהעלו טיעון זה, ולכן היו מי שהתחילו להזניח את קיום פרטי מעשי המצוות, ונוצרה נטייה מסוימת בקרב מספר קטן של יהודים שמעשה המצוה אינו חשוב כל כך, ולכן אפשר לוותר על קיום המצוה עצמה ח"ו.

ניקח לדוגמא את מצות מזוזה. אנשים אלה טענו שמכיון שתכליתה של המצוה, שמוזכרת בתורה במפורש, היא לזכור את ה', אזי כל עוד נקדיש חצי שעה ביום עבור מחשבה על היסוד של "ה' אחד",

מצה זו על שום מה?

המצה, המרור, כלי הפסח - יש כל כך הרבה על מה לחשוב. עלינו לנצל את המצה. אז נכון, אנחנו אופים את המצה בזהירות מרובה, בהשגחה גדולה עם כל דקדוקי ההלכה - זה נפלא! אולם כעת, כשהכל כבר נעשה, מהו עניינה של המצה? המצה מונחת על השולחן, כעדות, כדי להזכיר לנו לחשוב על יסודות מסוימים.

כאשר אתה נכנס אל הסוכה, היא אמורה להזכיר לך משהו. אהה, איזו סוכה יפה! השקעתם בה עבודה רבה כל כך, שאלת את הרב כמה וכמה שאלות - האם הסכך הזה כשר? ומה עם הדופן ההוא? הכל יצא על הצד היותר טוב, וכעת אתה יושב יחד עם משפחתך מסביב לשולחן בסוכה המקושטת. הכל כל כך יפה! אבל מה הענין כאן? מהי המשמעות של הסוכה? התשובה כתובה במפורש בתורה: "בְּסֻכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים... לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (ויקרא כג, מב-מג) - הסוכה נועדת להזכיר לנו את הנסים שעשה עמנו הקב"ה במדבר.

אף פעם לא חשבת על זה? אוי, כמה חבל. תדאג לחשוב על כך בחג הסוכות הבא. בכל פעם שאתה נכנס לסוכה, אתה קונה דעת חדשה לגמרי. זוהי תכלית המצוה; כך הופכת המצוה לכלי נשק בידי היהודי - בכך שהיא משנה את אישיותו, ומהפכת את שכלו.

פנימיות התורה

אנחנו מדברים כאן על חלק מסוים בתורה - שלו אנחנו נקרא "פנימיות התורה" אני יודע שבמקומות אחרים יאמרו שהמושג "פנימיות התורה" מתייחס למשהו אחר, אבל לא על זה אנו דנים כעת; לענייננו, אנחנו נדבר על התחום של פנימיות התורה כפי שהיא מתבטאת במצוות העדויות.

בימי קדם, היתה נטייה גדולה אצל חכמי ישראל לעיין ולחקור אחר טעמי המצוות. כמובן שאותן

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

זה לא אומר שאוויר צח הוא דבר רע. אלא שצריכים לדעת כיצד ליישם זאת.

ולכן עלינו לחזור ללימוד הזה, ולא רק ללימוד אלא לעיסוק בפנימיות התורה - זה חיוני עבורנו. זו היתה דרכם של הקדמונים, כך הם קיימו את המצוות. הם הבינו שחיינו אמורים להשתנות מכח מצות מזוזה, תפילין, סוכה ומצה, וכן שאר כל המצוות, והם ניצלו את המצוות לשם כך. האין זה חבל שניקח מצוות שנועדו לשנות את אישיותנו, ותחת זאת נקיים אותם כתנועות מכניות בלבד; אמנם אלו עדיין מצוות, אבל הן אינן משיגות את סוף כוונתו של מי שצווה אותן.

בין דיבור לאמירה

מבין כל מצוות העדויות, מבין כל כלי הנשק שניתנו לנו, אחת מהמצוות הכוללות ביותר נמצאת בפרשתנו. הקב"ה מצוה את משה רבינו, "דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית" (במדבר טו, לח). בפסוק זה ישנה לשון מעניינת ביותר - "דַּבֵּר... וְאָמַרְתָּ..." - ובוודאי יש לכך משמעות רבה.

ונראה לבאר כך: "דַּבֵּר" הוא כפשוטו, לדבר את הדיבורים הללו, "וְאָמַרְתָּ" לעומת זאת מתייחס לכוונת המדבר - למחשבותיו והרגשותיו - לפנימיות דיבורו. הקב"ה שלח את משה רבינו לא רק **לדבר** אל בני ישראל, לא רק לדבר אתם ולצוותם על המצוה עצמה, אלא צווה אותו גם **לומר** להם את תכלית המצוה, ואת האופן כיצד להפיק ממנה תועלת. אין זה מספיק שעם ישראל ילבש ציצית; לקחיה של מצוה זו צריכים להיות קרובים למחשבותיהם ולרגשותיהם, משום שזוהי עיקר מטרתה של המצוה: "וְרָאִיתָם אוֹתוֹ וְזָכַרְתָּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'".

חידושים מפתיעים

הלכתי פעם ברחוב, ועברתי על יד פועלים שביצעו עבודות תשתית. בעודי חולף על פניהם, פנה אלי מנהל העבודה, גוי ממוצא איטלקי, הצביע על הציצית שלי ושאל אותי, "לָמָּה זה?" עניתי לו, "כדי להזכיר לנו", והצבעתי אל עבר השמים. "אהה..." הגיב הגוי. הוא הבין זאת. מנהל עבודה איטלקי מבין שאנחנו לובשים ציצית כדי להזכיר לנו את היושב במרומים.

ונזכור שהוא מביט בנו תמיד, זה עדיף מאשר לקיים את מצות מזוזה בפועל מבלי לחשוב על הקב"ה אפילו פעם אחת. למה להסתפק בקליפה, בשכבה החיצונית, כשמטרה האמיתית היא הפרי שבפנים? זה היה הטיעון שלהם.

אולם האמת היא שזו טעות גדולה מאוד. ישנן סיבות רבות מדוע זו טעות גמורה, אולם אחת מהחשובות שבהן היא, שדרכה של התורה היא לתת לנו חפצים גשמיים מסוימים, אשר משמשים כתזכורת ומעידות על היסודות הגדולים. והקב"ה רוצה שנגצל את החפצים הללו, כי הוא יודע שכאשר האדם מרגיל את עצמו לשייך ערכים ורעיונות מסוימים לחפץ מסוים, בכך הוא מפנים יסודות אלו אל תוך אישיותו. כפי שהזכרתי לעיל - מי שברא את המלחמה החזקה, הוא זה שיודע כיצד לנצח אותה בצורה הטובה ביותר.

מזניחים את הפנימיות

אולם כתוצאה מאותם טועים שסברו שמספיקה לנו הפנימיות, עלה כח נגדי, ועם ישראל החל לומר, "תשכחו מהתפלספות. ראינו מה קורה כשמתחילים להתפלסף; כשחושבים רק על המסר של המצוות, המצוות עצמן הופכות להיות מוזנחות. אם כן, הבה נתרכז רק במעשים. הבה נשים דגש על חשיבותה של עשית המצוות - ותו לא".

ומטעם זה עם ישראל אימץ הנהגה זו - לא להתפלסף. העם היהודי השקיע את כל כוחותיו בלימוד פרטי ההלכות של המצוות, וזה מה ש"תפס" את האומה כולה. אומה קדושה של מדקדקים במצוות. איזה תענוג לראות זאת!

חוזרים לפנימיות

עם זאת, על פי מה שלמדנו כעת, הזנחה זו של פנימיות המצוות מביאה בכנפיה אבידה גדולה. משל למה הדבר דומה, ישנם אנשים המגזימים בכל מה שקשור לחשיבות אוורור החדר, הם מכורים לאוויר צח, וגם בעיצומו של החורף, הם משאירים את החלונות פתוחים בלילה, וכך הם מצטננים וקמים בבוקר חולים. אולם העובדה שיש מי שמגזים בדבר, אין פירושה שעלינו להימנע כליל מלשאוף אוויר צח;

לראות ולזכור

גילו לנו חז"ל (מנחות מג, ב) ששקולה מצות ציצית כנגד כל המצוות. והדברים צריכים ביאור, הלא אמרו (פאה א, א), "ותלמוד תורה כנגד כולם"? אלא הביאור הוא שציצית שקולה כנגד כל המצוות משום שבכוחה להזכיר לאדם את כל המצוות. ציצית פירושה זכירה. "וראיתם אתו - וזכרתם" - לראות ולזכור.

אין הכוונה שיש מצות עשה להסתכל על הציצית. אמנם ישנה שיטה כזו בראשונים, אולם אין הלכה כן (עי' טור או"ח סי' כד). הפירוש של "וראיתם אתו" הוא, שכאשר תראו את הציצית, תזכרו את כל המצוות, שכן בכוחה של הציצית להביא לידי זכירת כל המצוות.

כך עשו הקדמונים - הם קשרו ציציותיהם מתוך מחשבות מסוימות. בימים עברו, יהודי למד כיצד לעשות שימוש בכלי נשק זה. בכל יום הם לבשו ציצית וחשבו אודות המצוות השונות, וכך החלה הציצית למלא את יעודה - להזכיר להם את כל המצוות. כאשר מחברים את הציצית עם המחשבות הנכונות - היא הופכת לכלי נשק יעיל ועוצמתי.

"וראיתם אתו" - גם נשים בכלל

מחר בבוקר, בעודך לובש את הציצית, תוכל לחשוב לעצמך כך: "היום לא אכעס. הכעס הוא חטא, ולכן בכל פעם שאביט בציצית - לא רק שלי, אלא של כולם - זה יזכיר לי לא לכעוס". זהו הישג אדיר ביותר! מי שיתרגל בעבודה זו, יתכן מאוד שמכאן ואילך הציצית יזכירו לך לא לכעוס.

נשים גם הן בכלל עבודה זו, והתורה מדברת אף אליהן, על אף שאינן מצוות במצות לבישת ציצית. הגמרא (מנחות מג, א) אומרת שסומא חייב בציצית מפני ש"וראיתם אתו" אצלו מתקיים בכך שאחרים רואים את ציציותיו. הרי שאפשר לגדול גם מלראות ציצית אצל אחרים - וזה נוגע לאנשים ונשים כאחד.

הנה לנו אם יהודיה שיש לה בבית הרבה בנים קטנים, והיא רואה תדיר את ציציותיהם. אם תבין שהציצית נועדו גם עבורה, בכוחה לגדול עוד ועוד בכל פעם שהיא רואה את הציצית. אפילו אם בעלה ובניה אינם חושבים מאומה בעודם לובשים את הציצית, היא חושבת על מצוותיו יתברך בכל פעם

כמה חבל שמה שגוי מסוגל להבין, נזנח על ידינו. אתם יודעים, אילו הייתי משוחח עם קבוצת סטודנטים באיזו עיירה נידחת, שהיו שומעים בפעם הראשונה אודות מצות ציצית, הייתי מראה להם את ציציותי והם היו מתפעלים. זה היה דבר חדש ומעניין עבורם, והיתה לכך השפעה עליהם.

אולם כאשר משוחחים עם יהודים שב"ה לובשים ציצית כל היום, קשה להסביר להם את משמעותה האמיתית של מצות ציצית, משום שהם סבורים שהם כבר יודעים כל מה שצריך לדעת אודותיה - והם אכן יודעים, אולם לא בצורה הנכונה; הם מכירים את הציצית כ"מצות אנשים מלומדה", כהרגל, אך הם חושבים שהם כבר יודעים הכל.

להשתמש בנשק!

אולם אין מנוס! מוכרחים אנו ללמוד את משמעותן של המצוות, אחרת נהיה כמו חיילים היוצאים לשדה הקרב ללא כלי נשק. כמובן שאנחנו לובשים את הציצית כל היום! אולם אם לא **נשתמש** בציצית - אם מעולם לא הבטנו על הציצית וחשבנו על ה' - אז אין פלא שאין לזה השפעה עלינו. הדבר דומה לרובה האימתני המונח על כתפיו של אותו בן שבט אפריקני נבער מדעת; הרובה הזה הוא כמעט חסר ערך, שכן אין לו מושג מה עושים איתו. אותו הדבר הוא מי שתלויים לו ציצית בבגדו, אבל ראשו ריק מתוכן. הנה לנו בחור השובש ציצית. נפלא! נהדר! אולם הבנתו בתכליתה של מצוה זו דומה להבנתה של בהמה השובשת ציצית. הוא כמו עגל קטן השובש ארבע-כנפות, וכשהוא גודל הוא הופך לשור גדול וזקן הלבש ציצית.

כמובן שהוא הרוויח מצוה, אולם הוא לא הרוויח את מה התכלית המכוונת של המצוה. יתכן אמנם שבדרך סגולית, המצוה פועלת משהו, זאת לא אדע. יתכן שאפילו מבלי להבין כיצד פועלת מצות ציצית, יש לה השפעה מסוימת, אולם השפעתה האמיתית של המצוה מגיעה אך ורק עם הבנת אופן השימוש בנשק זה.

שהיא רואה ציצית, והיא מרויחה יותר מהם, שכן לזה נועדה העדות של הציצית.

שלב אחר שלב

פעם, בתקופה שלמדתי בישיבת סלבודקה בליטא, עברתי ברחוב על ידבנין ציבורי שבו קבוצה של זגגים יהודיים עבדו בהתקנת חלונות. היהודים עמדו בגג הבנין והתקינו את לוחות הזכוכית, וזקניהם וציציותיהם התבדרו ברוח. עברתי שם והבטתי בציציותיהם וחשבתי לעצמי, "ציציות אלו נועדו להזכיר לנו שיצאנו ממצרים". כדאי לכם לנסות את זה פעם - בפעם הבאה שאתם לובשים את הציצית או כאשר אתם רואים ציצית של יהודי אחר, חישבו על כך שזה אמור להזכיר לכם שהבורא יתברך הוציא אותנו ממצרים.

לאט לאט, אתה מתרגל לכך שהציצית מזכירה לך את יציאת מצרים. ואז, לאחר שאתה מרגיש שעניין זה התקבע בדעתך, קח לך מצוה נוספת, ונסה לשייך אותה לציצית. תסתכל בציצית של ותזכיר לעצמך שהקב"ה צווה אותנו להישמר מאיסור שעטנז, לאחר זמן מה אתה מתרגל להזכיר לעצמך את איסור שעטנז כאשר אתה מביט בציצית.

הבאה בתור היא מצות "ואהבת לרעך כמוך", שעליך ללמוד לאהוב את אחיך היהודי. יהודי שומר תורה ומצוות הוא אחיך ועליך לאהוב אותו. אם הוא לא שומר תורה ומצוות הוא אינו אחיך, אולם כל עוד הוא "אחך במצוות", למי אכפת אם הוא הונגרי או ליטאי או תימני? למי אכפת מנין הוא הגיע? גם אם הוא טיפוס קצת קשה, עליך לאהוב אותו. בכך שאתה מסתכל בציצית, תוכל לאמן את עצמך לחשוב על הערך הנשגב הזה.

העגלה מתמלאת

אם אתה מתגורר בבורו פארק או במאה שערים, יהיו לך אינסוף הזדמנויות לעבודה זו, כי יש יהודים טובים בכל פינה. מפעם לפעם, כשאתה רואה ציציות משתלשלות מבגדיו של יהודי, הזכר לעצמך את תפקידך בעולם. תחשוב, "וְהִיָּתָם קְדָשִׁים לְאֱלֹקֵיכֶם - אנחנו עם קדוש!" העם היהודי שונא כל מה שנוסף ממנו ריח של פריצות. כל יהודי שנוהג אחרת, זהו

משום שהוא מושפע מהגויים. יהודי בטבעו שונא פריצות.

אתה רואה את הציצית? היא מזכירה לך להישמר מאיסור יחוד. כדאי מאוד לזכור זאת כשרואים את הציצית.

המשך בדרך זו, ולאחר זמן מה הציצית מזכירה לך את איסור יחוד, את יציאת מצרים, את איסור שעטנז, את מצות "ואהבת לרעך כמוך" וכן לנהוג ולפעול בצניעות ובקדושה. לאט לאט, אתה מחבר עוד ועוד משמעות לציצית, עד שהיא אכן שקולה כנגד כל המצוות.

המשך להילחם!

כמובן שאין לנסות לעבוד על הכל בבת אחת, אולם כעת יש לנו "שיעורי בית" - להשקיע כוחות בלחבר את המצוות אל הציצית, שכן זה לא דבר שיקרה לבד. אולם ברגע שהחלטנו שזה מה שאנחנו חפצים לעשות, הבא ליטהר מסייעין לו. אם תמשיך לעבוד על זה יום יום, לאט לאט תגיע למצב של "וְרָאִיתָם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה'" - הציציות שכולם לובשים יזכירו לך את מצוות ה'.

אכן, החיים עמוסים מאוד, וברגע שתצאו מכאן אתם עלולים לשכוח כליל מכל מה שדיברנו כעת. המלחמה החזקה מלפנים ומאחור היא מלחמה מוחצת, ומחשבותינו עמוסות בהכל חוץ מהדברים החשובים באמת. אך זו בדיוק הסיבה שאנו זקוקים לכלי הנשק הללו - בהם תלויה ישועתנו, והם אלו שיביאנו לנו את הניצחון.

ולכן, אין זה משנה כמה שטח כבר איבדת בשדה הקרב, כעת אתה מחומש כדי לכבוש את השטח מחדש. וגם אם האויב ממשיך להמטיר עליך ברד של כדורים, אל תרפה! חייל שנפצע בקרב אינו אומר לעצמו: "נו טוב, אין טעם להמשיך. מוטב שאקבל כדור בראש וזהו". בוודאי שלא! הוא ממשיך להילחם עם כל הכח והמרץ, כי כל עוד הוא חי, כל עוד נשמת חיים באפו, יש לו את ההזדמנות להחלים ולהילחם עד הסוף הטוב.

האמת היא שאין אדם שעובר את המלחמה החזקה הזו מבלי להיפצע - "כִּי אָדָם אֵין צָדִיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

כאשר יהודי מברך את חברו, האם זו נחשבת תפילה?

תשובה:

זה תלוי. אם אתה מברך אותו כמשהו רשמי בלבד, רק למען הנימוס, אז זה מה שזה - פורמליות. זו דרך לכבד אותו. מצד שני, אם תשכיל לנצל הזדמנות זו לתפילה, אז זו השקעה טובה מאוד.

אחד הדברים הטובים ביותר שתוכל לעשות הוא לברך יהודי, וזאת משתי סיבות. ראשית, משום שהקב"ה אוהב את עמו ישראל - ה' אוהב יהודים, אין כלל ספק בדבר. הוא אוהב יהודים יותר מכל דבר אחר בעולם כולו. אל תפחדו להגיד את זה. התורה כולה עוסקת אך ורק בנושא האחד והיחיד הזה - שה' אוהב יהודים! אז אם אתה אוהב יהודי מספיק כדי לברך אותו בברכה הגונה, ה' בוודאי יאהב אותך על כך.

אולם בנוסף, ישנה ברית, אותה כרת ה' עם אברהם. הוא הבטיח לאברהם אבינו "ואברכה מברכך" - אני אברך את כל מי שיברך אותך. אז אם אתה באמת מאחל ליהודי שהוא יצליח, שיהיה בריא, הקב"ה אוהב אותך באותו רגע אהבה עזה, ומברך גם אותך! ברור אם כן שאחד הדברים הטובים שיכול יהודי ביותר לעשות הוא לברך את אחיו היהודים.

אז אם אתה אומר "בוקר טוב" לשכנך כדבר רשמי ותו לא, הרי שכיבדת אותו וקיבלת את פניו בצורה נאותה, אבל אם תשקיע בכך מחשבה, אז זה הופך את האיחול שלך לתפילה ולברכה.

בפעם הבאה שתעבור ליד בית שמזוזה בפתחה, קח לך חצי דקה ואחל לבני הבית שיזכו לחיות שנים רבות בבית הזה, ושתהיה להם רק נחת מילדיהם. ברך אותם בפרנסה ברווח, ושיזכו לערוך שמחות רבות בביתם. ככל שתברך אותם יותר, כך תרוויח יותר - אתה עושה למען עצמך!

יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ). אבל אין מצוה להמשיך ולהיפצע - הרם את עצמך והמשך להילחם!

איזהו גיבור

כפי שחייל החוזר מהמלחמה, חפץ להציג בפני חבריו את פצעיו; הוא רוצה להראות שהוא שועל-קרבות עם צלקות קרב, שהוא נלחם בקרב ושרד, כן הוא גם בענייננו. כל עוד האדם מכיר בכלי הנשק שניתנו לו על ידי השי"ת ועושה בהם שימוש נכון ומלא - הוא ממשיך לחיות, בעולם הזה ובעולם הבא.

עלינו להתבונן בחשיבותן העצומה של "המצוות העדויות" בחיינו, ולקבל על עצמנו בלי נדר להתחיל, שלב אחר שלב, במשימה הגדולה של הפיכת מצוות אלו למשמעותיות יותר עבורנו. זו היא דרכה של תורה. ה"עדות" הן חלק נכבד וחשוב של התורה, וכל אחת מהן קמה לתחיה כאשר האדם מנצל אותה כראוי. ומכיון שחיי היומיום שלנו מלאים בהזדמנויות כאלה, זהו אחד הסודות להגיע להצלחה בעבודת ה' - באמצעות ניצול כלי המלחמה כפי כוונתו יתברך. זו הדרך לניצחון.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

מתאמנים לקרב עם נשק מתקדם

בכל יום השבוע, נתחיל לתרגל עבודה זו - להפיח רוח חיים ב"מצוות העדויות". בכל בוקר, כשאנחנו רואים ציצית - בין אם שלנו או של מישהו אחר - נחשוב על אחת מתרי"ג המצוות, ונשתדל לחבר מצוה אחת ממצוות אלו אל חוטי הציצית, וכשנצליח בכך, נעבור למצוה אחרת. בדרך זו, ראיית המצוות העדויות הללו, תזכיר לנו את היסודות הגדולים הטמונים בהן.